

HISTORIA
AZ EGER VARNAC
CZODA NAGY SERENTZES VI-
tatásáról, és à Törökektől valo meg mene-
kedésérél.

EZ. ÉNEKNEC ELŐL IÁRO BESÉDE.

Ti Magyároc már Istét imádiátoc, Es önęki nagy hálákat adiátoc, Ielesben Tißan innét kic lakoßtoc, Egri vitęzeknec ſoc iót mondiátoc.

Im egy Cronikát mondoc, meg hallyátoc, Talám máſſat ſoha nem hallorátoc, Magyaroc vég házban ſem ſolgáltatoc, Eger várat mint mentől talmazátoc.

Nem emberi hatalom eſt műuele, Mert czac Wr Iſten hatalmát ielönte, Ez világ hatalmát ſem [illegible], Törőc Czáſár ereiét ſégyenire

R iij

Tinódi Lantos Sebestyén
Zsigmond király és császárnak krónikája

(Részlet)

Énekben hallottam, vagy volt, vagy nem volt,
Tar Lőrinc hogy pokolba bément volt,
Egy tüzes nyoszolyát ő látott volt,
Négy szeginél négy tüzes ember áll volt.

Szózatot ott Tar Lőrincnek adának,
Az nyoszolyát tartják Zsigmond királynak,
Érsek, püspek, két paraszturak voltanak,

Az négyember hamis urak voltanak.

Érsek az hamis dézmaért kárhozott,
Kancellárius levél-váltságáért kárhozott,
A két nemes úr dúlásért kárhozott,
Hamis vámszörzésért egyik kárhozott.

Nagy sok csodát Tar Lőrinc látott volt,
Egy tüzes kádferedőt ott látott volt,
Zsigmond császár hogy benne feredett volt
Mária király-leányával ott forgódik volt.

Sok párta nélkül való leányokat,
Szép menyecskéket és szép ruhásokat,
Kiknek Zsigmond megmérte köldekeket,
Hosszaságokat és ő szép tűgyeket.

Ezt császárnak Tar Lőrinc megmondá,
Ezt felelé: lészen arrol nagy gondja,
Mint az ő ágyát pokolból kiiktassa.
És hogy menyországra igazathassa.

Koronának egy kis ágát elrontá,
Tizenhárom várast ő elszakasztá,
Nyolcvanezer forintért zálagosítá,
Budán Szent Zsigmondot avval rakatá.

Belé kazdagságot, papokat szörze,
Jószágot nagy sokat oda engede,
Szent Zsigmondnak ő azt felnevezteté,
Hanemha ágyát avval kivethette.

*

Tar Lőrinc pokoljárása

a középkori Európa → túlvilági látomásköltészetének egyik magyar változata, amely népköltészeti vonatkozásai miatt is figyelmet érdemel. A Rátót nemzetségből származó Lőrinc, Zsigmond király kedvelt embere, tari, pásztói és siroki földbirtokos volt. Világ körüli utazásáról számol be egy 16. sz. eleji latin vers, a Peregrinatio Laurentii Taar, amelyik megemlékezik Tar Lőrinc pokoljárásáról is. Magának a pokoljárásnak a leírása is fennmaradt, amelyet maga a hős diktált le egy dublini királyi jegyzőnek és „Prohemium memoriale super visitatione Domini Laurencii Ratholdi militis et baronis Ungariae factum de purgatorio sancti Patricii in insula hibernie” cím alatt a British Museumból került elő. Ez a következőket mondja el: amint bezárult Lőrinc mögött a Patrik-barlang ajtaja, két gonosz szellem erőszakkal vissza akarja téríteni, de a kereszt jelére elmenekülnek. További két kísértéstől megmenekülve. Mihály arkangyal jelenik

meg előtte és megmutatja neki a purgatóriumot, ahol az ördögök „számos még életben levő egyének” lelkét sanyargatják, látja megholt ismerőseit és rokonait. Távozóban az angyal tanácsokkal látja el, hogy övéinek lelkét hogyan szabadíthatja ki. A jegyző kérdésére, hogy „corporaliter” tapasztalta-e mindezt, azt válaszolja, hogy „testemen kívül ragadtattam-e (raptus fui), nem tudom, Isten tudja”. Mindenesetre említi, hogy 9 darab gyertyát elégetett és még falatozott is. Mindez 1411-ben történt. – Tar Lőrinc pokoljárását Tinóditól is ismerjük, aki 1552-ben egy régi magyar hegedűsének állítólagos adataira hivatkozva „Zsigmond király és császárnak krónikája” végére illesztette, nyolc versszakban. E szerint Tar Lőrinc bement a pokolba, ahol egy tüzes nyoszolyát látott, négy sarkán négy tüzes ember állt. Szózat tudatta vele, hogy a nyoszolya Zsigmondot várja, a négy ember pedig „hamis urak voltának”. Látta magát Zsigmondot is „tüzes kádferedőben, Mária király-leányával” forgolódni és párta nélküli leányokkal, menyecskékkel foglalatoskodni. Jelentette mindezt a császárnak, aki templomot építtetett, hogy „ágyát a pokolból kiiktassa”. Magának a barlangnak – alapítója Szent Patrik után – az első neves látogatója „Oenus lovag” volt, akinek víziói a 12. sz. vége óta különösen bajor és osztrák területen váltak népszerűvé. Tar Lőrinc előtt ötvennyolc évvel (1353-ban) már járt magyar zarándok a Patrik-barlangban, Krizsafánfi György, Nagy Lajos vitéze. Látogatásáról szintén maradtak fenn feljegyzések, amelyek latinul, de német fordításban is terjedtek. Mindhárom látomásban felfedezhető, hogy egymás közvetlen hatására keletkeztek. A kutatók egyéb, nem a Patrik-barlanggal kapcsolatos hitvilági látomásokkal is összevetették (Szent Péter és Pál jelenései, Szent Gergely Dialógusa, Visio Alberici stb.). Mindezekben közös motívum a világi hatalmasságok bűnhődése, égi kísérő, megbízatások küldése a földre, bűnös uralkodó büntetése tüzes trónnal, tüzes ággyal stb. Csak a magyarok látomásaiban meglévő és hangsúlyos motívumok – Vargyas Lajos kutatásai alapján – hogy mindketten közvetlen élő vagy meghalt hozzátartozóik, ill. saját sorsuk iránt érdeklődnek. Megbízatásaik is személyekhez szólóak, és csak az illetőkkel közölhetők. Vargyas Lajos összevetette az európai középkor alkotásait a szibériai török-mongol népek „pokoljárás költészetével” és ennek eredményeként meghatározta a magyar Tar Lőrinc pokoljárása és az ide vonható néphagyomány kelet és nyugat közötti szinkretikus jellegét. A Tar Lőrinc pokoljárásának népköltészeti vonatkozásait → túlvilágjárás (és ennek utalásai). (→ még: révülés, → Megölő Istéfán). – Irod. Posonyi Erzsébet: A Tar Lőrinc monda és a Szent Patrik purgatóriumi víziók keletkezése (Magyarságtudomány, I., Bp., 1942); Vargyas Lajos: Keleti párhuzamok Tar Lőrinc pokoljárásához (Műveltség és Hagyomány, 1963).
MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON

*

http://www.irodalmijelen.hu/node/8746